

Examen HAVO

2012

tijdvak 2
dinsdag 19 juni
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 20 vragen en een samenvattingsopdracht.

Voor dit examen zijn maximaal 45 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 Denken moet je leren

Veel auteurs proberen in het begin van de tekst de aandacht van hun lezers te trekken. Dit kan bijvoorbeeld door het:

- 1 beschrijven van een interessant gedachte-experiment;
- 2 formuleren van de probleemstelling van de tekst;
- 3 noemen van het belang van het onderwerp voor de lezer;
- 4 weergeven van een voor de tekst inspirerend voorval.

1p **1** Op welke twee van de bovengenoemde manieren wordt in de eerste twee alinea's van de tekst 'Denken moet je leren' de aandacht van de lezer getrokken?
Noem alleen de nummers van je keuze.

1p **2** Welk verband bestaat er tussen alinea 3 en alinea 4?
Alinea 4 bevat een
A argument bij de stelling in alinea 3.
B constatering bij het standpunt in alinea 3.
C verklaring bij de constatering in alinea 3.
D weerlegging van het argument in alinea 3.

"Maar eerst maken we korte metten met een hardnekkig misverstand". (regels 36-38)

1p **3** Welk misverstand wordt bedoeld?
A Nieuwe ontdekkingen in de hersenwetenschap laten zien dat het nut van denken wordt onderschat.
B Onderzoek bewijst dat tegenwoordig te veel waarde wordt toegekend aan het nut van denken.
C Uit onderzoek over de werking van onze hersenen blijkt dat denken niet zinvol is.
D Wetenschappers hebben aangetoond dat denken weinig toevoegt aan onze hersencapaciteit.

1p **4** In alinea 5 wordt gesteld dat we minder goed in denken zijn dan we dachten.
Waarop is de argumentatie voor deze uitspraak gebaseerd?
De argumentatie is gebaseerd op
A een oorzaak en gevolg.
B een vergelijking.
C een voorbeeld.
D een voor- en nadeel.

1p **5** Met welk begrip kan het verband tussen enerzijds het tekstgedeelte van alinea's 6 en 7 en anderzijds alinea 5 het beste getypeerd worden?
Alinea's 6 en 7
A vormen een opsomming bij het gestelde in alinea 5.
B vormen een tegenstelling met het gestelde in alinea 5.
C zijn een nuancering van het gestelde in alinea 5.
D zijn een uitwerking van het gestelde in alinea 5.

De tekst 'Denken moet je leren' kan onderverdeeld worden in vijf delen. Deze achtereenvolgende delen kunnen voorzien worden van de volgende kopjes:

- 1 Oproep tot herstel van het verstand
- 2 Een andere kijk op neurowetenschappelijke resultaten
- 3 De maatschappelijke noodzaak van helder denken
- 4 Invoering van 'helder denken' als schoolvak
- 5 Promotors van het heldere denken gezocht!

1p **6** Bij welke alinea begint deel 2?

1p **7** Bij welke alinea begint deel 3?

1p **8** Bij welke alinea begint deel 4?

"Wat het denken betreft, is de boodschap van de neurowetenschap zonneklaar." (regels 48-50)

3p **9** Uit welke drie hoofdelementen bestaat deze boodschap? Nummer je antwoorden.

"Hoewel ze het in het eigen brein niet voor het zeggen hebben, zijn de kwebbeldozen van Victor Lamme in de samenleving een machtsfactor van jewelste." (regels 112-116)

1p **10** Welk argumentatieschema wordt in alinea 9 gebruikt om dit standpunt te onderbouwen?

een argumentatieschema op basis van

- A** kenmerk of eigenschap
- B** oorzaak en gevolg
- C** vergelijking
- D** voorbeelden

1p **11** Wat wordt bedoeld met "de verhalen uit de kwebbeldoos" (regels 135-136), gelet op de hele tekst?

- A** alom heersende ideeën op basis van algemeen geldende waarden over wat wel en niet getolereerd wordt in de samenleving
- B** constructies die door het onbewuste brein gemaakt worden en die weinig met de realiteit van doen hebben
- C** door velen gedeelde opvattingen die als waarheid worden ervaren, maar in feite op vooroordelen berusten
- D** fictie gecreëerd door het brein, waarmee het naderhand betekenis geeft aan veelal onbewust gemaakte keuzes

“Denken loont en helder denken is meer dan ooit van belang voor het functioneren van de samenleving.” (regels 138-141)

In de rest van alinea 10 en in alinea’s 11 tot en met 13 wordt dit standpunt met twee argumenten onderbouwd.

1p 12 Door welke twee van onderstaande uitspraken worden die argumenten het beste getypeerd? Noem alleen de nummers van je keuze.

Alleen met behulp van helder denken kunnen we:

1 aantonen dat het beleid van onze bestuurders vooral gebaseerd is op verhalen.

2 de hedendaagse stroom van data beheersen en rationeel verwerken.

3 ideeën van anderen toetsen of kunnen anderen onze ideeën toetsen.

4 jongeren beschermen tegen hun neiging steeds meer informatie op te nemen.

5 meer tijd winnen om uit het groeiende informatieaanbod de best mogelijke keuzes te maken.

tekstfragment 1

Met de komst van de nieuwe media wordt er op jongeren een tsunami van informatie afgevuurd. Jongeren zoeken deze informatieovervloed zelf heel actief op, zo blijkt uit het aantal accounts op Hyves, Facebook en andere netwerksites, de hoeveelheid sms’jes die ze sturen, de manier waarop ze naar nieuws zoeken op internet en de manier waarop internet is ingebed in hun dagelijks leven.

Het continu bereikbaar zijn en continu alles willen volgen, buiten het blikveld van docenten en ouders en toezicht van volwassenen, heeft een keerzijde. Het kan doorslaan naar informatiestress. De klachten zijn vermoeidheid, slaapttekort en het probleem dat jongeren continu hun aandacht moeten verdelen, wat ze uit hun concentratie haalt.

De 23-jarige Rosa-Maria Koolhoven uit Utrecht, trendteamlid van een bureau voor jongeren-communicatie, heeft hier de term ‘infobesitas’ voor bedacht. Zij stelde bij zichzelf vast dat ze een aardige informatiejunk aan het worden is. Via blogs, Twitter en Facebook wil ze constant op de hoogte blijven van wat er gebeurt. Op haar toetsenbord is de F5-toets het populairst, de knop waaronder de computer aangeeft of iemand iets nieuws of interessants heeft gepost.

“Is het verveling?”, vroeg Rosa-Maria zich af. Nee, ze heeft genoeg te doen. “Is het oprechte interesse?” Nee, ook niet. Het is haar angst dingen mis te lopen.

Deze angst heeft waarschijnlijk te maken met de zogeheten ‘peer pressure’: bang iets te missen wat zich afspeelt onder jouw vrienden.

naar: Trouw, 22 februari 2010

Zowel in de tekst ‘Denken moet je leren’ als in tekstfragment 1 worden verklaringen gegeven voor het probleem ‘infobesitas’.

1p 13 Welke verklaring uit tekstfragment 1 voegt iets toe aan de verklaringen uit de tekst ‘Denken moet je leren’?

- 1p 14 In welke alinea van de tekst 'Denken moet je leren' wordt het beste verduidelijkt wat 'helder denken' inhoudt?
- A in alinea 8
 - B in alinea 10
 - C in alinea 12
 - D in alinea 14

In alinea's 15 en 16 staan drie redenen waarom de school de meest geschikte plek is om 'helder denken' aan te leren.

- 3p 15 Noem de drie redenen.
Nummer je antwoorden.

- 1p 16 Welk bezwaar zou een kritische lezer kunnen hebben tegen de manier van argumenteren in het slot van alinea 15?
Er is sprake van
- A een cirkelredenering.
 - B een overhaaste generalisatie.
 - C een persoonlijke aanval.
 - D een vertekening van een standpunt.

In alinea 18 wordt gesproken over ambassadeurs.

- 1p 17 Waarvan zouden docenten en wetenschappers ambassadeur moeten worden?

tekstfragment 2

Rationeel is het niet, maar spectaculaire en emotionele evenementen vinden we als bewijsmateriaal overtuigender dan statistische frequenties. Een dramatisch beeld op televisie heeft dan ook meer impact dan een uitvoerig betoog met objectieve cijfers en redeneringen. De invloed van de media kan hier moeilijk worden overschat. De feiten die de krantenkoppen en het televisiejournaal halen, vinden we waarschijnlijker dan sommige minder ophefmakende, maar frequenter voorkomende gebeurtenissen. In de VS vroegen onderzoekers een aantal mensen welke van beide doodsoorzaken relatief het meest voorkwam: moord of zelfmoord, zelfmoord of diabetes, borstkanker of diabetes. De meerderheid stipte telkens de eerste doodsoorzaak aan, ofschoon het in werkelijkheid telkens om de tweede ging. Maar de eerste doodsoorzaak is inderdaad meer emotioneel geladen en krijgt meer aandacht in de media.

naar: Skepter, maart 1998

- 2p 18 Formuleer op basis van tekstfragment 2 een argument waarmee in de tekst 'Denken moet je leren' het standpunt over denken kan worden onderbouwd. Gebruik niet meer dan 20 woorden.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

- 3p **19** Op welke twee manieren kan de titel van de tekst 'Denken moet je leren' uitgelegd worden, gelet op de tekst?
Gebruik niet meer dan 25 woorden.
- 1p **20** Hoe kan de tekst 'Denken moet je leren' als tekstsoort het beste getypeerd worden?
Deze tekst is vooral
- A** een beschouwende tekst met activerende elementen.
 - B** een beschouwende tekst met betogende elementen.
 - C** een betogende tekst met activerende elementen.
 - D** een betogende tekst met beschouwende elementen.

Tekst 2 Incidenten worden niet voorkomen door steeds nieuwe regels

- 18p **21** Maak een goedlopende samenvatting in correct Nederlands van maximaal **220** woorden van de tekst 'Incidenten worden niet voorkomen door steeds nieuwe regels'. Uit je samenvatting moet voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet gelezen heeft, duidelijk worden:
- van welk problematisch verschijnsel op bestuursniveau sprake is bij maatschappelijke incidenten, wat het inhoudt en welke gevolgen het kan hebben;
 - welke verklaring voor de hardnekkigheid van het probleem gegeven wordt;
 - welke oplossingen voor dit probleem door experts gegeven worden;
 - welke bezwaren genoemd worden bij de verschillende oplossingen;
 - wat de beste oplossing lijkt voor het probleem en wat daarvoor de onderbouwing is.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.